

ἐν τοῖς μερικοῖς πόλεμοι καὶ φθοραὶ ἔχουσι πρὸς τὸ ὅλον ὅπως αἱ ἀντιθέσεις καὶ αἱ φθοραὶ τῶν τόνων ἐν μεγάλῃ καὶ τελείᾳ μουσικῇ συνθέσει. Διότι ὁ Νοῦς «ἐπὶ τοῖς μέρεσι τοῦ παντός τοιαῦτα ποιῶσι καὶ πάσχουσιν ὁμῶς ἀρμονίαν ἐνεστήσατο, φθεγγομένων μὲν ἐκάστων τὰ αὐτῶν, τοῦ δὲ λόγου ἐπ' αὐτοῖς τὴν ἀρμονίαν καὶ μίαν τὴν σύνταξιν εἰς τὰ ὅλα ποιουμένου». Ἄλλ' οὐδὲ τὸ γεγονός, ὅτι μερικὰ ἐκ τῶν δημιουργημάτων εἶναι ἀτελεῖ καὶ τοῦτ' αὐτὸ αἰσχρὰ δὲν μεταβάλλει ποσῶς τὴν καλλονὴν τοῦ κόσμου, ὅστις θὰ ἦτο τὸ κάλλιστον πάντων, ἐὰν δὲν εἶχε πρὸ αὐτοῦ καλλίω τὸν νοητόν. Τὸ σύμπαν θεωρεῖ ὁ Πλωτῖνος ὡς τέλειον δράμα; ἐν τῷ ὁποίῳ δὲν δύναται νὰ ὦσι πάντα τὰ πρόσωπα ἥρωες; ἀλλ' εἶναι καὶ οἰκέται τινὲς καὶ ἀγροῖκοι καὶ φαύλως φθεγγόμενοι, οὓς ἐὰν ἐξέλη τις φθείρει τὴν καλλονὴν τοῦ δράματος. Οἱ μεμψιμοιροῦντες, ὅτι δὲν εἶναι πάντα τὰ πλάσματα ἴσα ὡς πρὸς τὴν τελειότητα ὁμοιάζουσι τοὺς ἀπείρους γραφικῆς τέχνης, οἵτινες αἰτιῶνται τοῦ ζωγράφου, ὡς οὐ καλὰ τὰ χρώματα πανταχοῦ τῆς εἰκόνας, ἀγνοοῦντες ὅτι ὁ καλλιτέχνης, οὐ φθόνῳ, ἀλλὰ λόγῳ ποικιλίαν νοερὰν ἔχοντι τὰ προσήκοντα ἀπέδωκεν ἐκάστῳ τόπῳ. Ἐνν. III, 2, II.

Ὁ Πλωτῖνος προδίδει ἐν γένει βαθὺ πρὸς τὴν αἰσθητὴν καλλονὴν αἰσθημα; καὶ μ' ὅλην τὴν μηδαμινότητα αὐτοῦ ὡς πρὸς τὴν τάξιν, ἣν ἔχει ὁ αἰσθητὸς κόσμος ἐν τῇ

ἐν πολέμοις καὶ μάχαις ἀποθνησκόντων παραβάλλει ὁ Πλ. πρὸς τὰς ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου εἰσόδους καὶ ἐξόδους τῶν ὑποκριτῶν.

όντολογία, ἐπιμένει ἐξαίρων τὰς ἀρετάς του καὶ ὑπερασπιζόμενος τὸ κάλλος πρὸ πάντων κατὰ τῶν Γνωστικῶν, οἵτινες, ὡς γνωστόν, ἠτιῶντο τὸν δημιουργὸν ὡς κακῶς ποιήσαντα τὸν κόσμον καὶ ἐμέμφοντο τὸν τελευταῖον ὡς ἀτελεῖ καὶ ἄσχημον⁴¹. Ὁ ἔνθεος, οὕτως εἰπεῖν, ζῆλος τοῦ Πλωτίνου, δι' οὗ ὑπεραμύνεται, τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας, καὶ τὸ γλαφυρώτατον ὕφος, ἐν ᾧ περιγράφει τὴν τοῦ σύμπαντος καλλονήν, ἐνέπνευσαν τοσάκις τοὺς τε φιλοσόφους καὶ τοὺς ποιητὰς καὶ τοὺς θεολόγους τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς, ὥστε δὲν διστάζομεν νὰ παραθέσωμεν ἐν ὀλόκληρον κεφάλαιον, ἐκ τῶν Ἐννεάδων αὐτοῦ ἀντὶ πάσης ἡμετέρας περιγραφῆς καὶ ἀναλύσεως.

«Καὶ οὐκ ἂν τις εἰκότως, οὐδὲ τούτῳ (τῷ παντὶ) μέμφαιτο ὡς οὐ καλῶ, οὐδὲ τοῦ μετὰ σώματος οὐκ ἀρίστῳ, οὐδ' αὖ τὸν αἷτιον τοῦ εἶναι αὐτῷ αἰτιάσαιτο⁴². πρῶτον μὲν ἐξ ἀνάγκης ὄντος αὐτοῦ καὶ οὐκ ἐκ λογισμοῦ γενομένου, ἀλλὰ φύσεως ἀμείνονος γεννώσης κατὰ φύσιν ὁμοίαν ἑαυτῇ⁴³. Ἐπειτα οὐδ' εἰ λογισμὸς εἶη ὁ ποιήσας, αἰσχυνεῖται τῷ ποιηθέντι. Ὅλον γάρ τι ἐποίησεν πάγκαλον καὶ αὐταρκές καὶ φίλον ἑαυτῷ καὶ τοῖς μέρεσι τοῖς αὐ-

41. Πρβλ. τῆς Ἐνν. III, τὸ 2, καὶ 3 βιβλίον, πρὸ πάντων δὲ τὸ ἔννατον τῆς αὐτῆς Ἐννεάδος τὸ εἰδικῶς «πρὸς τοὺς κακὸν εἶναι τὸν δημιουργὸν τοῦ κόσμου καὶ τὸν κόσμον κακὸν εἶναι λέγοντας» ἀπευθυνόμενον.

42. Ἰδ. Ἐνν. II, 3, 18. σελ. 148 καὶ πρβλ. Αὐγουστ. De civit. Dei XII, 5.

43. Κατὰ τὸν Πλατ. ἐν Τιμαίῳ σελ.29. Ἰδε καὶ Ἐνν. II, 9, 17 καὶ πρβλ. Αὐγουστ. ἐνθα ἀνωτέρω. XI 21.

τοῦ τοῖς τε κυριωτέροις καὶ τοῖς ἐλάττοσιν, ὡς αὐτῶ προσφόροις. Ὁ τοίνυν ἐκ τῶν μερῶν τὸ ὅλον αἰτιώμενος, ἄτοπος ἂν εἴη τῆς αἰτίας. Τὰ τε γὰρ μέρη πρὸς αὐτὸ τὸ ὅλον δεῖ σκοπεῖν, εἰ σύμφωνα καὶ ἀρμόττοντα ἐκείνῳ, τότε τὸ ὅλον σκοπούμενον μὴ πρὸς μέρη ἅττα σμικρὰ βλέπειν⁴⁴, τοῦτο γὰρ οὐ τὸν κόσμον αἰτιωμένου, ἀλλὰ τινὰ τῶν αὐτοῦ χωρὶς λαβόντος, οἷον εἰ παντὸς ζώου τρίχα ἢ τὸν χαμαὶ δάκτυλον, ἀμελήσας τὸν πάντα ἄνθρωπον, δαιμονίαν τινὰ ὄψιν, βλέποι ἢ νῆ Δία τὰ ἄλλα ζῶα ἀφείς τὸ εὐτελέστατον λαμβάνοι, ἢ τὸ ὅλον γένος παρείς, οἷον τὸ ἀνθρώπου, Θερσίτην εἰς μέσον ἄγοι. Ἐπεὶ οὖν τὸ γενόμενον ὁ κόσμος ἐστὶν ὁ σύμπας, τοῦτον θεωρῶν, τάχ' ἂν ἀκούσαις παρ' αὐτοῦ ὡς: Ἐμέ πεποίηκε Θεὸς καὶ γὰρ ἐκεῖθεν ἐγενόμην τέλειος ἐκ πάντων ζώων καὶ ἰκανὸς ἐμαυτῶ καὶ αὐτάρκης, οὐδενὸς δεόμενος, ὅτι πάντα ἐν ἐμοὶ καὶ φυτὰ καὶ ζῶα καὶ συμπάντων τῶν γεννητῶν φύσις καὶ θεοὶ πολλοὶ καὶ δαιμόνων δῆμοι καὶ ψυχαι ἀγαθαὶ καὶ ἄνθρωποι ἀρετῇ εὐδαίμονες⁴⁵. Οὐ γὰρ δὴ γῆ μὲν κεκόσμηται φυτοῖς τε πᾶσι καὶ ζώοις παντοδαποῖς καὶ μέχρι θαλάττης ψυχῆς ἦλθε δύναμις, ἀήρ δὲ πᾶς καὶ αἰθήρ καὶ οὐρανὸς σύμπας ψυχῆς ἄμοιρος· ἀλλ' ἐκεῖ ψυχαι ἀγαθαὶ πᾶσαι ἄστροις ζῆν διδοῦσαι καὶ τῇ εὐτάκτῳ οὐρανοῦ καὶ αἰδίῳ περιφορᾷ, νοῦ μιμήσει, κύκλῳ φερομένη ἐμφρόνως περὶ ταῦτόν ἀεὶ⁴⁶. Οὐδὲν γὰρ ἔξω ζητεῖ. Πάντα δὲ

44. Πρβλ. Fenelon: *De l'existence de Dieu*. I, 3. Leibnitz. *Théodicée*. II. § § 134, 146, 214.

45. Παράβλ. Αὐγουστ. *Confess.* VII. 13.

46. Ἰδ. Ἐνν. II, 2, 2, καὶ πρβλ. Πλάτ. *Τιμ.* σελ. 34 καὶ 40.

τὰ ἐν ἐμοὶ ἐφίεται μὲν τοῦ Ἀγαθοῦ, τυγχάνει δὲ κατὰ δύναμιν τὴν ἑαυτοῦ ἕκαστον⁴⁷. Ἐξήρτηται γὰρ πᾶς μὲν οὐρανὸς ἐκείνου⁴⁸, πᾶσα δὲ ἐμὴ ψυχὴ καὶ οἱ ἐν μέρεσιν ἐμοῖς θεοί, καὶ τὰ ζῶα δὲ πάντα καὶ τὰ φυτὰ καὶ εἴ τι ἄψυχον δοκεῖ εἶναι ἐν ἐμοί. Καὶ τὰ μὲν τοῦ εἶναι μετέχειν δοκεῖ μόνον, τὰ δὲ τοῦ ζῆν, τὰ δὲ μᾶλλον ἐν τῷ αἰσθάνεσθαι, τὰ δὲ ἤδη λόγον ἔχει, τὰ δὲ πᾶσαν ζωὴν⁴⁹. Οὐ γὰρ τὰ ἴσα ἀπαιτεῖν δεῖ τοὺς μὴ ἴσους, οὐδὲ γὰρ δακτύλῳ τὸ βλέπειν, ἀλλ' ὀφθαλμῷ τοῦτο, δακτύλῳ δὲ ἄλλο, τὸ εἶναι, οἶμαι, δακτύλῳ καὶ τὸ αὐτοῦ ἔχειν». Ἐνν. III, 2, 3.

Τοιαύτη ἡ τοῦ παντός ἀρμονία καὶ τοιαύτη ἡ μεταφυσικὴ τοῦ καλοῦ παρὰ Πλωτίνω: Ἀπὸ τῆς εὐτάκτου καὶ αἰδίου περιφορᾶς τῶν οὐρανίων σφαιρῶν μέχρι τῆς ἐσχάτης ὀργανικῆς κινήσεως παντός, ὅ,τι ζῆ ἐπὶ μίαν στιγμὴν, ἀπὸ τῆς πολυπλοκωτάτης ὀλομελείας τῶν ἐνοργάνων μέχρι τῶν ὁμοιομερῶν σχημάτων τοῦ φυσικοῦ κρυ-

47. Ἰδ. Ἐνν. II, 2, 1. καὶ Πλατ. Τιμαῖον σελ. 33 καὶ 34. Πρβλ δέ: M. S. Munk. *Melanges de Philosophie juive et arabe* σελ. 63 ἔνθα τὴν αὐτὴν ιδέα ἐπαναλαμβάνει ὁ νεοπλατωνίζων Ἰουδαῖος φιλόσοφος Ibn Gebirol.

48. Δηλαδή τοῦ Ἀγαθοῦ. Ἰδ. Ἐνν. I, 7, 1. σελ. 114-115. Ὁ Ἀριστοτέλ. Περὶ ψυχῆς, 1, 3· μεταχειρίζεται τὴν φράσιν, ἐν οἷς κρίνει τὰ ἀνωτέρω χωρία τοῦ Τιμαίου. Ἀνάλογα εἶναι τὰ παρὰ Δάντη ἐν Παραδείσῳ. XXVIII καὶ XXII. στιχ. 41 καὶ ἐξῆς (Γερμ. μετάφρ. ὑπὸ Witte σελ. 506). Πρβλ. M. Ozanam: *Dante et la philosophie Catholique*. Μέρος δεύτερον, Κεφ. IV, 4.

49. Ἰδ. καὶ Ἐνν. III, 2, 12, σελ. 264. Τὴν αὐτὴν ιδέα ἀναπτύσσει ὁ Αὐγουστῖνος. *De libero arbitrio*. II, 17.

στάλλου, ἀπὸ τοῦ ἀπλέτου φωτὸς τοῦ ἡλίου, μέχρι τοῦ ἀπλουστάτου χρώματος τῆς ἀνεμώνης μία καὶ ἡ αὐτὴ δύναμις διήκει κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐκδηλουμένη, ἡ δημιουργικὴ τοῦ Ἐνὸς δύναμις ἐμψυχοῦσα καὶ συντάττουσα τὴν νεκρὰν καὶ ἀκόσμητον ὕλην διὰ τῆς ιδέας τοῦ καλοῦ⁵⁰. Ὅπου προσέπεσεν εἰς τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν μορφὴ τις χρονικὴ ἢ τοπικὴ, ἐκεῖ προηγήθη ἤδη τὸ καλὸν ζωοποιοῦν καὶ κινοῦν τὰ ἀδρανῆ καὶ ἄμορφα τῆς ὕλης στοιχεῖα. Τὰ ὀγκώδη βουνά, οἱ τραχεῖς βράχοι, οἱ ἀναίσθητοι λίθοι, πάντα ταῦτα εὐμοιροῦσι μικρᾶς ἢ μεγάλης καλλονῆς, διότι καὶ ταῦτα συγκρατεῖ, διὰ τῆς αὐτῆς τοῦ καλοῦ ιδέας ἐκδηλουμένη ἢ τοῦ παντὸς ψυχῆ, διότι καὶ ταῦτα κατὰ Πλωτῖνον, ὄχι μόνον ζῶσιν ὄνειρώδη τινὰ ζωὴν, ἀλλὰ καὶ αὐξάνουσιν ὅπως τὰ φυτὰ καὶ τὰ δένδρα. Ἐνν. IV. 3. 59. σελ. 419 ἐν τέλει καὶ VI. 7, II. σελ. 703.

Ὅτι τοιαύτη τις ἐκδοχὴ τῆς ἐξωτερικῆς φύσεως, ὑπὸ σημερινὴν καλλολογικὴν ἔποψιν μεθερμηνευομένη, συμφωνεῖ πληρέστατα μετὰ τῶν ὅσα ὑπεδείξαμεν ἐν τοῖς δυσὶ πρώτοις Κεφαλαίοις τῆς παρούσης πραγματείας, ἐννοεῖται ἀφ' ἑαυτοῦ. Ἐγνωρίσαμεν ἐκεῖ τὰς διὰ τῶν ὑποδεεστέρων αἰσθήσεων ἐντυπώσεις ἀποκαλυπτούσας ἡμῖν, πρὸς τῷ ποιῶ αὐτῶν περιεχομένῳ καὶ πλεόν τι, βαθμὸν τινὰ καλοῦ, ὅπερ ἐχαρακτηρίσαμεν εἰκονικῶς ὡς δήλωσιν τοῦ ὑφ' οὗ τὰ ἀντικείμενα ἐμφοροῦνται πνεύ-

50. Ὁ Πλωτῖνος ὀνομάζει καὶ αὐτὰς τὰς ποιότητας δυνάμεις. Ἐνν. VI. 1. 10.

ματος. Καὶ ἐγνωρίσαμεν τὴν συμμετρίαν οὐδὲν ἄλλο οὐσαν παρὰ ἰσορροπίαν δυνάμεων, ὧν ἡ ἔκφρασις ἐμψυχώνει καὶ ζωοποιεῖ τὰς ἐν χρόνῳ καὶ χώρῳ σχέσεις τοῦ πολλαπλοῦ καὶ συνθέτου, καὶ εἶδομεν τέλος, ὅτι λόγος ψυχολογικός τοῦ τοιούτου φαινομένου εἶναι τὸ γεγονός ὅτι οἱ ἄνθρωποι μεταφέρομεν τὰς ἐν ἡμῖν καταστάσεις καὶ ὑποθέτομεν αὐτὰς κατ' ἀναλογίαν ἐν τοῖς ἀψύχοις καὶ ἀνοργάνοις, ἀκριβῶς ὅπως ὁ ἀρχιτέκτων προσωποποιεῖ τὴν στήλην εἰς Καρυάτιδα, ἐμψυχῶν αὐτὴν διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ δυνάμεων, ὅπως οἱ ζωγράφοι ζωογονοῦσιν ὡς καὶ αὐτὰς αὐτῶν τὰς γραμμοπλοκίας ὑπομιμνήσκοντες ἡμῖν τὰς ὀπισθεν αὐτῶν δρῶσας ὀργανικὰς δυνάμεις. Ἄλλ' ὄχι μόνον τοῦτο: ὁ δυναμικός τοῦ Πλωτίνου Πανθεϊσμός εὐρίσκεται σύμφωνος μὲ τὴν καλλολογικὴν συνείδησιν τῆς ἀνθρωπότητος ἐν γένει. Ἐν ταῖς γλῶσσαις τῶν ἐθνῶν ὑπάρχουσι πολλαὶ γραφικαὶ λέξεις καὶ πλείονες εἰκονικαὶ ἐκφράσεις παμπαλαίου καταγωγῆς καὶ ὁμοῦς πάντοτε τὸ αὐτὸ ἐξασκοῦσαι ἐπὶ τῆς φαντασίας τῶν χρωμάτων αὐταῖς ἐθνῶν γόητρον. Ἡ γραμματικὴ τὰς ὑπάγει εἰς τὸ σχῆμα τοῦ τρόπου, εἰδικώτερον τῆς μεταφοῆς. Ἡ καλλολογία τὰς θαυμάζει ἢ καὶ τὰς ἀναλύει, ὡς ἐὰν ἦτο ἐκάστη ἐν τέλειον ἀριστούργημα εἰκαστικῆς τινος τέχνης ἢ ποιήσεως. Ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλωτίνου ἀναλαμβάνει πρώτη νὰ δώσῃ τὸν μεταφυσικὸν λόγον τῶν μεταφορῶν καὶ τῶν προσωποποιήσεων, νὰ ἐξηγήσῃ δὲ τὴν τῶν διαφόρων τὴν φύσιν πλασμάτων ἀλληλοσυμπάθειαν, δι' ἧς καὶ σήμερον ἀκόμη τὰ βουνὰ λόγου χάριν, ὄχι μόνον κορυφὰς, ὄφρῦς τραχήλους, ῥάχεις, βραχί-

ονας πλευράς καὶ πόδας ἔχουσιν, ἀλλὰ καὶ εὔδουσι, καὶ ὀνειρεύονται, καὶ σκιρτῶσι, καὶ συνοφρυοῦνται, καὶ ἰδρῶνουν αἷμα, καὶ ζηλοτυποῦσι, καὶ ἐρῶνται ἀλλήλων, καὶ συνδιαλέγονται, καὶ μαλώνουσιν⁵¹.

51. Τὴν ἐμψυχωτικὴν τῆς ἐξωτερικῆς φύσεως ἀντίληψιν ἐν τῇ καλολογίᾳ τοῦ Πλωτίνου ἐπεμείναμεν ἐν ταῖς ἀνωτέρω ἐρμηνεύοντες κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀειμνήστου ἡμῶν διδασκάλου H. Lotze, διότι ἔχομεν τὴν πεποίθησιν, ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ τελευταίου φιλοσοφηθέντα ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου δὲν εἶναι ὅλως διόλου ἄσχετα πρὸς τὰ τοῦ Πλωτίνου. Οὕτω λόγου χάριν μεταξὺ τοῦ Πλωτινείου χωρίου: «καὶ πάντα ἀντίτυπα καὶ ταῖς πληγαῖς βιαζόμενα τὰ πληττόμενα ὁμολογεῖ αὐτῶν τὴν οὐσίαν». Ἐνν. III. 6. 6. σελ. 309, καὶ τῶν τοῦ Lotze: *Das Wesen jeglichen Dinges spricht aus dem Klange den wir ihm entlocken. Ueber Bedingungen d. Kunstschönheit.* σελ. 10 ἐὰν δὲν ὑπάρχη ταυτότης, δὲν ὑπάρχει ὁμοῦς καὶ μεγάλη τις διαφορὰ. Τοιαύτας δὲ τινὰς ὁμοιότητας μεταξὺ τῶν δύο τούτων φιλοσόφων ἀπαντᾷ τις ἐν ἐκάστη ὑπηρετικῇ τῶν συστημάτων αὐτῶν ἐπιστήμῃ.

Κεφάλαιον ΣΤ'

Ἡ κριτικὴ τοῦ καλοῦ δύναμις.

Τὰ ἄμορφα τῆς ὕλης στοιχεῖα δυνατὸν νὰ συνυπάρχω-
σιν αἰωνίως ἐν τῷ ἀπείρῳ, χωρὶς τὸ ἕτερον νὰ λάβῃ τοῦ
ἑτέρου αἴσθησιν, πολὺ ὀλιγώτερον γνῶσιν τῶν ὧν στε-
ρεῖται ἕκαστον ἐσωτερικῶν καταστάσεων. Ἄλλως ἔχει
τὸ πρᾶγμα ὡς πρὸς τὰ ὑλικά στοιχεῖα, ὅσα ἐκρατήθησαν
ὑπὸ τῶν εἰδῶν. Διότι ἐνταῦθα ναὶ μὲν ἡ ὑποκειμένη εἰς
τάς μορφὰς ὕλη δυνατὸν νὰ μένη ἀμέτοχος πάσης συγκι-
νήσεως, ἀλλ' αἱ ἐπ' αὐτῶν ἰδρυμέναί ψυχαί, ἂν καὶ χωρι-
σμέναί κατὰ τὸ φαινόμενον ἀπ' ἀλλήλων, συνανήκουσιν,
ὅμως εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν γενικὴν οὐσίαν, ἀδιασπά-
στως ἀπ' αὐτῆς ἐξηρητημέναί, ζῶσιν ἀπὸ κοινοῦ μετ' ἐ-
κείνης. Οὐδὲν λοιπὸν φυσικώτερον παρὰ εἶναι ἡ κατάστα-
σις τῆς μιᾶς δὲν μένη ἀδιάφορος εἰς τὴν ἄλλην, εἶναι συμ-
παθῶσιν ἀλλήλαις, (Ἐνν. IV, 3, 8 ἐν ἀρχῇ) καὶ συνεννο-
ῶνται καὶ ἀναγνωρίζωσι τὰς διαθέσεις ἀλλήλων αἱ ψυ-
χαὶ ὅπισθεν τῶν δι' ὧν ἐκδηλοῦνται μορφῶν καὶ σχημά-
των. Τὸ «οἷα ἡ μορφή τοιάδε καὶ ἡ ψυχὴ» δὲν
περιορίζεται μόνον ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων λεγόμενον, οὐδ'

ἀναφέρεται ποσῶς εἰς τὴν ἐξωτερικὴν τῶν σχημάτων παράστασιν, ἀλλ' ἀληθεύει, κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Πλωτίνου, μόνον ἐφ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔκφρασιν τῆς ἐσωτερικῶς ἐμψυχούσης τὰ ὄντα δυνάμεως, καὶ ἐπεκτείνεται ἐφ' ἀπάντων ἐν γένει τῶν ἀντικειμένων. Μόνον οὕτως ἐννοεῖται πῶς ἠδύνατο νὰ ἦναι καλὸς ὁ Σωκράτης κατ' Ἀλκιβιάδην¹, καὶ πῶς τὸ κανονικώτερον πρόσωπον δὲν κατορθοῖ νὰ μᾶς γοητεύσῃ, ἐὰν ἦναι ψυχρὸν καὶ ἄψυχον. Μόνον οὕτως ἐννοεῖται διατί τὰ ἀντικείμενα, ἐκτὸς τῆς παραστάσεως τοῦ ποιοῦ καὶ τῶν πρὸς ἀλληλα σχέσεων αὐτῶν κατορθόνουσι νὰ διεγείρωσιν ἐν ἡμῖν καὶ ἐν πρόσθετον αἴσθημα ἀρεσκείας ἢ ἀπαρεσκείας, συμπαθείας ἢ ἀντιπαθείας, ἀνεξάρτητον μὲν τοῦ μέγεθους², ἀνεξάρτητον δὲ τοῦ σχήματος αὐτῶν³. Μόνον οὕτως ἐννοεῖται τέλος πάντων, διατί περὶ τῆς παρουσίας τοῦ καλοῦ κρίνομεν μόνον ὡςάκις τοῦτο ἔρχεται εἰς ἄμεσον μετὰ τῆς ψυχῆς ἡμῶν συνάφειαν: *Τὸ κάλλος ἔξω μὲν ἕως ἐστὶν οὐπω εἶδομεν, ὅταν δὲ εἴσω γένηται διέθηκεν*. λέγει ὁ Πλωτῖνος, (Ἐνν. V. 8. 2. 543), προηγηθεὶς καὶ κατὰ τοῦ-

1. Ἰδ. Πλατ. Συμπ. 215-217. Καὶ πρβλ. Ἐνν. II, 9, 17.

2. Διότι τὸ εἶδος ἐὰν τε ἐν σμικρῷ ἐὰν τε ἐν μεγάλῳ [ἢ] ὁμοίως κινεῖ καὶ διατίθησι τὴν ψυχὴν τῆ ἑαυτοῦ δυνάμει. Ἐνν. V, 8, 2 καὶ IV 7, 8: Ἀμέγεθες δ' οἶμαι καὶ τὸ καλὸν κ.τ.λ.

3. Ἄλλως ἀπορεῖ ὁ Πλωτῖνος διατί τὸν μὲν τοῦτο τὸν δὲ ἄλλο ἐκίνησε, μὴ τῆς κατὰ τὸ σχῆμα διαφορᾶς, τὴν δυνάμιν ἐχούσης; Ἐν Ἐνν. IV. 4, 35. 430. Ὅμως πρβλ. τὸ καὶ ἔμπροσθεν σημειωθὲν II. 9. 16.

το του μεγίστου τῶν νεωτέρων φιλοσόφων Καντίου⁴, ὅστις πρῶτος ἐπανελάβε περι τοῦ καλοῦ, ὅτι τοῦτο δὲν ὑπάρχει δι' ἡμᾶς πρὶν ἢ γεννηθῆ ὡς ἐσωτερικὸν τῆς ἡμετέρας ψυχῆς αἰσθημα⁵. Καὶ ἰδοὺ λοιπὸν ὁ Πλωτῖνος συμπληρῶν ἑαυτὸν καὶ εὐρισκόμενος ἔτι ἅπαξ σύμφωνος μετὰ τῶν νεωτέρων καὶ ὡς πρὸς τὸ ἀντιληπτικὸν τοῦ καλοῦ ὄργανον. Διότι ἀφοῦ τὸ καλὸν «διέθηκεν ἡμᾶς μόνον ὅταν εἴσω γένηται», τότε εἶναι ἀδιάφορον πλέον διὰ τίνων αἰσθήσεων φθάνει ἢ δύναμις αὐτοῦ μέχρι τῆς ψυχῆς, ἀφοῦ αὗται δὲν εἶναι ὄργανα, ἀλλ' ὁδοὶ μόνον, ἃς ἡ δύναμις τοῦ καλοῦ εἰμπορεῖ νὰ ἐκλέγῃ ἐκάστοτε ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς. Τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐὰν ἡ ψυχὴ αἰσθάνηται καὶ ἀναγνωρίζῃ τὸ καλὸν ἢ ὄχι. Ἡ μουσικὴ τοῦ Βετχόβεν εἰμπορεῖ νὰ εἰσδύσῃ δι' ἀπάντων τῶν πόρων ἰθαγενοῦς τινος ἀγροίκου Ἀφρικανοῦ καὶ νὰ κρούῃ τὰς πύλας τῆς ψυχῆς αὐτοῦ διὰ τῶν θελκτικωτέ-

4. Τὴν τοῦ Καντίου ιδέαν ἐκφέρει ὁ Πλωτῖνος αὐτολεξεῖ σχεδόν, ἀλλ' ὡς ἀπορίαν, ἐν Ἐνν. VI. 2. 18. σελ. 611 ἐν ἀρχῇ: «Εἰ δὲ οὐκ ἄλλο τι καλὸν ἢ ἡ οὐσία αὐτή, ἐν τῇ οὐσίᾳ εἴρηται· εἰ δὲ πρὸς ἡμᾶς τοὺς ὁρῶντας τῷ (τὸ;) τοιόνδε πάθος ποιεῖν ἔστι, τοῦτο τὸ ἐνεργεῖν κίνησις».

5. Μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι ὁ Πλωτῖνος παραδέχεται τὸ καλὸν καὶ ἀντικειμενικῶς ὑπάρχον γινόμενον δὲ αἰσθητὸν μόνον ἐν τῇ ἡμετέρα διαθέσει. Τὴν Καντιανὴν θεωρίαν περὶ τῆς τοῦ καλοῦ ὑποκειμενικότητος ἀποκρούει ὁ Πλωτῖνος ἐν οἷς λέγει, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὑποθέτωμεν, καλὸν εἶναι, ὅτι οὕτω διατιθέμεθα οὐδενός ὄντος ἐν αὐτῷ τῷ ὑποκειμένῳ οἷου διαθεῖναι ἡμᾶς οὐδ' ἤκοντος ἐπακτοῦ τῷ καλῷ φαινομένῳ. Ἐνν. VI, 6, 14, 685 ἐν τέλει.

ρων τόνων· τὰ ὦτα τῆς ψυχῆς ταύτης εἶναι ἐπικεχρισμέ-
να ὑπὸ τῆς ἀμουσίας, ὡς ὑπὸ παχέως στρώματος πηλοῦ,
δέν δύναται νὰ λάβῃ σύνεσιν τοῦ ἐν τῇ μουσικῇ κάλλους,
νὰ τὸ ἀναγνωρίσῃ καὶ νὰ διατεθῇ ὑπ' αὐτοῦ ἀναλόγως.
Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ συννενοηθῇ ἡ
ψυχὴ τοῦ Ὀπτεντώττου πρὸς τὸ κάλλος τῆς Ἀφροδίτης
τῆς Μήλου. Ἀμφότεροι οὗτοι, παραβαλλόμενοι πρὸς
τοὺς ἀνεπτυγμένους τῆς Εὐρώπης ἀνθρώπους, δυνατόν
νὰ ἔχουν ἀσυγκρίτως ὀξυτέρας τὰς αἰσθήσεις τῆς ὀρά-
σεως καὶ τῆς ἀκοῆς. Εἰς οὐδὲν τοῖς χρησιμεύουσι. Διότι
ἡ κριτικὴ τοῦ καλοῦ δύναμις δέν κεῖται ἐν τοῖς ὀφθαλ-
μοῖς καὶ τοῖς ὠσίν ἀλλ' ἐν τῇ ἐσωτερικῇ τοῦ ἀνθρώπου
διαθέσει, ὡς ἰδιαιτέρῳ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τρόπῳ, καθ' ὃν
δέδοται εἰς τὴν ἑαυτῆς φύσιν νὰ ἐκτιμᾷ τὸ καλὸν ἀναλό-
γως, ὡς θὰ ἴδωμεν, τῆς τάξεως εἰς ἣν αὕτη ἀνήκει ἐν τῇ
ἀτελευτήτῳ τῶν ὄντων βαθμολογία.

Ὅτι ὁ Πλωτῖνος ἐμάντευσεν ἀσφαλῶς τὴν σημασίαν
τοῦ καλολογικοῦ λεγομένου αἰσθήματος, ὡς πρὸς τὴν
κρίσιν τοῦ καλοῦ, καὶ ἐχώρισεν αὐτὸ ἀπὸ πάσης ἄλλης
ψυχικῆς ἐνεργείας μαρτυροῦσιν αὐταὶ αὐταὶ αἱ λέξεις
του: Γινώσκει δὲ αὐτὸ (τὸ καλὸν) ἡ ἐπ' αὐτὸ δύναμις τε-
ταγμένη, ἧς οὐ δέν κυριώτερον εἰς κρίσιν τῶν ἑαυτῆς, ὅ-
ταν καὶ ἡ ἄλλη συνεπικρίνη ψυχὴ»⁶. Ἀληθῶς τὸ καλὸν

6. Καταλληλότερον ὄνομα διὰ τὴν δύναμιν ταύτην εἶναι κυρίως
τὸ τοῦ Καντίου: *Geschmacksurtheil*. Τὴν δύναμιν ταύτην ἀνεγνώ-
ρισεν ὀρθῶς καὶ ὠνόμασε «*sensum pulcri*» ὁ D. Wyttenbach, παρὰ
Creuzer, σελ. 184. Ἀτόπως δὲ ὁ Brenning (σελ. 16) ἐκβιάζει τὸ

δέν ἀρκεῖ μόνον νὰ ὑπάρχη, οὐδὲ κατ' αὐτὸν τὸν Πλωτῖνον, ὅπως παραγάγη ὅλα ἐκεῖνα τὰ θαυμάσια ἐπὶ τῆς διαθέσεως ἡμῶν· χρειάζεται πρὸς τούτοις καὶ ἰδιαιτέρας ικανότης τῆς ἡμετέρας ψυχῆς αἰσθητικῆ καὶ ἐκδηλωτικῆ τῶν διαθέσεων τούτων. Ἐὰν ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ τοῦτο μὲν ὑπὸ τῶν ἀμέσων αὐτῆς ἐντυπώσεων καὶ παραστάσεων, τοῦτο δὲ ὑπὸ τῶν μεταξὺ αὐτῶν σχέσεων προκαλουμένη, δέν εἶχε τὴν ικανότητα νὰ ἐκφράζη ὑπὸ τὴν μορφήν ἐνὸς αἰσθήματος ἀρεσκείας ἢ ἀπαρεσκείας τὰς ὑπὸ τῶν τοιούτων προκλήσεων γιγνομένας αὐτῇ ἐσωτερικὰς καταστάσεις, ἐὰν κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῆς ἐξωτερικῆς φύσεως ἐκινούμεθα νὰ κρίνωμεν καὶ ἀποφανθῶμεν μόνον περὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν ιδιότητων καὶ τῶν μεταξὺ αὐτῶν σχέσεων τῶν ἀντικεμένων, ὅχι ὅμως καὶ περὶ τοῦ πῶς, ταῦτα διατιθέασιν ἡμᾶς ἐσωτερικῶς, τότε τὴν λύπην δέν θὰ διεκρίνομεν ἀπὸ τὴν χαρὰν καὶ θὰ συνεχέομεν τὴν ἡδονὴν μετὰ τῆς ἀλγηδόνης. Ἡ παρούσα τοῦ Θεοῦ δημιουργία θὰ ἐκέκτητο μὲν ἴσως πάντοτε τὴν ἐξωραϊζουσαν τὰ καθ' ἕκαστα ποικιλίαν καὶ τὴν διὰ τοῦ ὅλου αὐτῆς διήκουσαν συνεκτικὴν ἐνότητα τῆς τοῦ καλοῦ ἰδέας, ἀλλὰ διὰ τὴν ἡμετέραν συνείδησιν ἐνότης

Ἐλλ. κείμενον ὅπως ἐξαγάγη ἐκ δύο διαφόρων προτάσεων μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐννοίαν. Τὸ γεγονός ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται μόνον περὶ τοῦ αἰσθητοῦ καλοῦ, ἀμφίβολον αὐτὸ καθ' ἑαυτό, δέν παρεμβάλλει οὐδὲν πρόσκομμα εἰς τὴν ἀνωτέρω ὀρθὴν τοῦ χωρίου ἐρμηνείαν. Ἀφοῦ τὸ αἰσθητὸν δέν εἶναι παρὰ βαθμὸς τις κατώτερος τοῦ νοητοῦ κάλλους, τὸ κριτικὸν ἀμφοτέρων αἰσθημα δέν δύναται νὰ ᾖ διάφορον.

καὶ ἄρμονία οὐδόλως ἤθελον διαφέρει τοῦ ἐναντίον των. Τάξις καὶ ἀταξία ἐν τῇ ἀνελίξει τῶν φυσικῶν φαινομένων, ἤθελον ἔχει μίαν καὶ τὴν αὐτὴν δι' ἡμᾶς ἀξίαν, τὴν ἐκ τοῦ δικαιώματος τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν ἀπορρέουσαν, ὅπου καὶ ὁσάκις ἡ ψυχὴ ἐλάμβανεν αὐτῶν αἴσθησιν. Ἡ δὲ περιοχὴ τῶν ὄλων, τὴν ὁποίαν δύο φιλοσοφικαὶ σχολαὶ τῆς ἀρχαιότητος, ἴσως ἴσως τὴν κοινὴν τῶν Ἑλλήνων συνείδησιν διερμηνεύουσαι, ἀπεκάλεσαν κόσμον, ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ τάξεως⁷, καὶ ἀπὸ τῆς τῶν συμπάντων διακοσμάσιος ποθ' ἐν τὸ ἄριστον⁸. ὁ κατ' ἐξοχὴν οὗτος κόσμος ἤθελεν ἔχει τὸ ὄνομα αὐτοῦ κοινὸν μετὰ τῆς ἀκοσμίας τοῦ χάους καὶ τῆς συγχύσεως.

Ὅπισθεν τῶν σημερινῶν αἰσθητηρίων, ἀλλ' ἐστερημένη τῆς ἰκανότητος τοῦ καὶ καλλολογικῶς ἐκτιμᾶν τὰς ἐαυτῆς καταστάσεις ἡ ψυχὴ, θὰ παρῆγε μὲν κατὰ τὸν αὐτὸν πάντοτε τρόπον τὰς εἰς ἐκάστην τῶν αἰσθήσεων ἀντιστοιχοῦσας ἐντυπώσεις καὶ παραστάσεις, καί, συνείρουσα καὶ συνδυάζουσα, θὰ ὕφαινε τὰ συμπλέγματα καὶ τὰς σειρὰς τῶν ἐννοιῶν καὶ τῶν κρίσεων αὐτῆς ἀνελλιπεῖς καὶ τελείας. Ἀλλὰ τὴν ἐργασίαν αὐτῆς ταύτην θὰ ἐξετέλει μηχανικῶς καὶ μετ' ἀδιαφορίας, διευθετοῦσα τὸ περιεχόμενον τῆς συνειδήσεως ἀπαθῶς καὶ ἡλιθίως, ὁμοίᾳ πρὸς τὰ ἐπὶ τούτῳ κεχορδισμένα ἐκεῖνα ξόανα, τὰ ὁποῖα, μετακινουῦντα ἐν τῷ πρὸ αὐτῶν ἀβακίῳ τοῦς

7. Πλουτ. Περὶ τ. ἀρεσκ. τ. φιλοσ. Βιβλ. II, Κεφ. Α. 1. Στοβ. Ἐκλ. I. σελ. 450. Zeller I, 409. 3.

8. Καλλικρατίδας παρὰ Στοβ. Ἄνθ. 85, 17. Διογ. Λαερτ. VII 137 καὶ ἐξῆς. Στοβ. Ἐκκλ. I, 444.